

סד ע"א-סה ע"ב. סדר הקרבת קורבן פסח

המשנה מתארת את השתלשלות הקרבת קורבן פסח, החל מכניסת הכת הראשונה לעזרה בערב פסח עד כניסת הכת השלישית. הגמרא מפרשת את המשנה.

המשנה	פירושה
הפסח נשחט בשלש כתות שנאמר "וְשַׁחֲטוּ אֹתוֹ לֹל קְהֵל עַד־תֵּשְׂרָאֵל" (שמות יב, 1), קהל, ועדה, וישראל .	רבי יצחק: הפסוק משתמש במושגים "קהל", "עדה" ו"ישראל" שכוונתם עשרה בני אדם. הסתפקו חכמים האם הכוונה: א. שכל ישראל ישחטו בבת אחת, ויהיו לפחות שלושים מקריבי פסח בבית המקדש. ב. שיהיו שלוש קבוצות של עשרה שוחטים זה אחר זה. כדי לצאת ידי חובת הספק קבעו חכמים שישחטו בשלוש כתות, שכל אחת מונה עשרה אנשים (הגמרא מוסיפה שכדי לצאת ידי חובת שתי האפשרויות, מספיק שהכת הראשונה תהיה מונה שלושים איש (ספק א), ושהיה שתי כתות נוספות של עשרה אנשים כל אחת (ספק ב), סך הכל חמישים איש).
נכנסה כת הראשונה, נתמלאה העזרה נעלו דלתות העזרה	אביי: צריך לשנות במשנה "ננעל" מעצמן, סומכים על הנס והדלתות היו נסגרות בדרך נס מן השמים בעת הצורך (וכך גם צריך לשנות במסכת עדויות (פ"ה מ"ו) "אין בעזרה בשעה שננעלה" מעצמה). רבא: צריך לשנות במשנה "נועלין" שהשוערים נועלים את דלתות העזרה, ואין סומכין על הנס (רש"י. כדי לוודא שיהיו מספיק אנשים לשתי כתות נוספות. ר"ח. כדי שלא יהיה דחוק מדי וירמסו זה את זה).
	"פסח מעוכין" - למרות הדוחק הגדול מעולם לא נדרס אדם ברגלי העולים בעזרה, מלבד פסח אחד שנתמעך זקן אחד. "פסח מעוכין" (מרובין) - אגריפס ביקש מהכהן הגדול לספור את מניין קורבנות הפסח, כדי לדעת את מניין אוכלוסיית ישראל. לכך הכהן לקח מכל קורבן את הכלייה (א"א לומר שלקח ממש, כי חובה להקטירם על המזבח יחד עם אימורי הקורבן, אלא הרים את הכליה וכנגדו שם השליח פול או אבן) ונספרו מאה ועשרים אלף כליות, ועל פי החישוב ש"אין לך כל פסח ופסח שלא נמנו עליו יותר מעשרה בני אדם" נמצא שעלו לרגל מיליון מאתיים איש (כפול מיוצאי מצרים שהיו שש מאות אלף).
תקעו הריעו ותקעו, הכהנים עומדים שורות שורות ובידיהם בזיכי כסף ובזיכי זהב (כפות גדולות לקבל בהן את הדם מצוואר הבהמה, ולהוליכו למזבח), שורה שכולה כסף כסף, ושורה שכולה זהב זהב - לא היו מעורבין .	הכהנים עשו שורה של מחזיקי בזיכי זהב ושורה של בזיכי כסף, כדי: א. "מורידין בקודש", מחשש שכהן ייתן בזיך זהב ריק ויקבל בזיך כסף מלא בדם, ונמצא מוריד בקודש - הרי ייתכן שהכהן ייתן בזיך כסף ששווה מאתיים ויקבל בזיך כסף ששווה מאה, ולא חששו לזה? משמע שאין בכך הורדה בקודש. ב. מפני שכך עבודת הולכת הדם למזבח הינה יפה יותר.
ולא היו לבזיכין שוליים , שמא יניחום ויקרש הדם	לכל הבזיכין במקדש לא היו שוליים, אלא תחתית הכלי נעשתה בצורת חרוט, כדי שלא יהיה ניתן להניחם על הרצפה. מחשש שמא יניח את הבזיך על הרצפה וישכח לזרוק את הדם בטרם יקרש וייתקשה. למעט בזיכי הלבונה שהונחו על שולחן הפנים, כדי שלא ישעין את בזיך הלבונה על אחד מלחמי הפנים, והלחם יישבר (לחמי הפנים היו אפויים כמין תיבה בעלת דפנות בגובה שני טפחים).
שחט ישראל	הגון וכשר הכהן להקריב, אך המשנה רצתה ללמדנו שגם ישראל כשר בשחיטה. כנלמד מהפסוק "וְשַׁחֲטָה אֶת בְּנֵי הַקֹּהֵן לִפְנֵי ה'" (ויקרא א, ה).
וקבל הכהן	מהמשך הפסוק "וְהִקְרִיבוּ בְנֵי אֱהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת הַדָּם" (שם) נלמד במסכת חגיגה (יא ע"א) "וְהִקְרִיבוּ" - זו קבלת הדם, ללמדנו שהחל מעבודת קבלת הדם, העבודות כשרות בכהן בלבד (כולל עבודות ההולכה והזריקה, וישראל שעשה אותן - פסל את הקורבן).
נותנו לחבירו, וחבירו לחבירו , ומקבל את המלא ומחזיר את הריקן	מדוע התנא מפרט כיצד הוליכו את הדם, ולא אמר בפשטות "הוליכו את הדם"? א. בהו"א ללמדנו שהעברת הבזיכים בין ידי הכהנים נחשבת כביצוע "עבודת הולכת הדם", למסקנה כל כהן הלך מעט ברגליו כדי לקיים את עבודת ההולכה. ב. ללמדנו "בְּרֵב עִם הַדָּת מְלֻךְ" (משלי יד, כח), שעשו באופן כזה כדי שכל הכהנים יוכלו להשתתף במעשה הקרבת הפסח.
כהן הקרוב אצל המזבח וזרקו זריקה אחת	רב חסדא: כשיטת רבי יוסי הגלילי שמחייב זריקה של הדם על המזבח (ולא בשפיכת הדם בנחת. ב"ב קכא ע"א), כנלמד מריבוי התורה מדין בכור בהמה "אֶף בְּכֹר שׁוֹר... לֹא תִפְדֶּה קֶדֶשׁ הֵם, אֶת דָּמָם תִּזְרֹק עַל הַמִּזְבֵּחַ, וְאֶת חֶלְבֵם תִּקְטִיר" (במדבר יח, ז), שגם במעשר בהמה וקורבן פסח ישנה חובה לזרוק את דמם ולהקטיר אימורם על המזבח (הפסוק נאמר בלשון רבים "דָּמָם" ו"חֶלְבֵם", לרבות עבודות אלה בקורבנות, והיה צריך ללמוד, מפני שלא נאמר עליהם בתורה חובת זריקת הדם והקטרת האימורים).
כנגד היסוד	רבי אלעזר: הדם נזרק על דופן המזבח שתחתיו יש לו יסוד (במזבח החיצון היסוד לא סבב את כל המזבח, והיה חסר אמה במזרח וברום), כנלמד מגזירה שווה "זריקה" להשוות דין קורבן עולה לקורבן פסח, מהכתוב בקורבן העולה "וְזָרְקוּ בְנֵי אֱהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת דָּמוֹ עַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב" (ויקרא א, יא) אל קורבן פסח "אֶת דָּמָם תִּזְרֹק עַל הַמִּזְבֵּחַ" (במדבר יח, ז). ובקורבן העולה נזרק הדם מעל היסוד, כנלמד מהפסוק "וְנָתַן עַל קַרְנֵי מִזְבֵּחַ הָעֹלָה וְאֶת דָּמוֹ יִשְׁפֹךְ אֶל יִסּוּד הָעֹלָה" (ויקרא ד, כה), שהיה יכול לכתוב רק "אל יסוד המזבח" (ולהשמיט את המילה "העולה"), שכבר נכתב "קַרְנֵי מִזְבֵּחַ הָעֹלָה"? אלא בא "יסוד מִזְבֵּחַ הָעֹלָה" ללמד: אל יסוד המזבח תזרוק את דם העולה.
יצתה כת ראשונה ונכנסה כת שניה. יצתה שניה נכנסה שלישיית כמעשה הראשונה כך מעשה השניה והשלישית.	ברייתא: הכת השלישית נקראת "כת עצלנית" (שהתעצלה להיות אחרונה). ואע"פ שמהדין צריך להיות שלש כתות שנכנסות להקריב בבית המקדש, ובכללן "כת שלישיית", היה עליהם להזדרז ולהיות מן הראשונים. כמאמר הברייתא: העולם צריך שיהיה בו מוכרי בשמים ומעבדי עורות, אשרי מי שגופו מריח טוב מבשמים, ואוי לו למי שגופו מסריח מעיבוד העורות. העולם צריך שיהיה בו זכרים ונקבות, אשרי מי שבניו זכרים, אוי למי שבניו נקבות.

<p>רב חסדא: "שלא ברצון חכמים" כשיטתו של רבי אליעזר שסובר שאיסורי דרבנן ללא צורך במקדש אסורים (כמוכה מהברייתא שאסור לכבד את הבית בשבת והדחת העזרה במים זו מלאכה דומה, ומכיוון שכבר הוקרבו הפסחים אין בניקוי העזרה חלק מצורך גבוה), אך חכמים סוברים שמוותר (לשיטתם כל איסורי שבות במקדש מותרים לגמרי).</p> <p>ברייתא: אחד החולב (את הבהמה. תולדת דש) והמחבץ (נותן את החלב בתוך קיבת הבהמה. תולדת בורר) והמגבן (אוסף חלב לעשותו גבינה. תולדת בונה) - כגרוגרת (מתחייב העושה בשיעור כתאנה יבשה). המכבד (מטאטא את הרצפה ומשווה את הגומות. תולדת בונה) והמרבץ (מזלף מים על הרצפה, שהאבק ישקע. תולדת בונה) והרודה חלות דבש (הוצאת דבש מהכוורת. תולדת קוצר) בשוגג בשבת - חייב חטאת, הזיד ביום טוב - לוקה את הארבעים, דברי רבי אליעזר. וחכמים אומרים: אחד זה ואחד זה (המכבד והמרבץ בספק אם ישווה גומות וגם אינו מתכוון להשוות, והרודה אינו תולש את הדבש מהקרקע) - אינו אלא משום שבות (לכן הם אינם אלא איסורי שבות, שמוותרים במקדש).</p> <p>רב אשי: "שלא ברצון חכמים" כשיטתו של רבי נתן (ואף חכמים מודים שאסור), שסובר שאיסור שבות שהתירו חכמים במקדש רק במידה וזו חלק מהעבודה, והדחת העזרה נעשית לאחר שהוקרבו הפסחים - לכן היא אינה בכלל שבות שהתירו חכמים במקדש ואסורה.</p>	<p>קראו את ההלל, אם גמרו שנו ואם שנו שלשו, אע"פ שלא שלשו מימיהם (אמרו פעם שלישית את הלל).</p> <p>ר' יהודה אומר: מימיהם של כת שלישית לא הגיעו ל"אֶהְבֵּתִי כִּי יִשְׁמַע ה'" מפני שעמה מועטין. כמעשהו בחול כך מעשהו בשבת, אלא שהכהנים מדיחים את העזרה שלא ברצון חכמים.</p>
<p>רבי יהודה סבר שישנו חשש שמא דם שהתקבל מצוואר הבהמה לתוך כלי ונקדש, לא הגיע לעבודת ההזאה על המזבח, מתוך שעשיית עבודת הקורבנות הייתה בזריזות נפל הכלי ונשפך הדם מתוכו (מכיוון שהכהנים זריזים או יודעים בוודאות שהדם לא נשפך ישירות על הרצפה ואינו פסול להזאה, אלא הוא התקבל בכלי שרת ונקדש).</p> <p>ש: והלא בדם שנאסף מן הרצפה רובו הוא דם התמצית (דם שנשפך לאחר שנשחטה הבהמה, ומתמצה ונשפך), ודם הנפש בכלי בטל ברוב?</p> <p>ת: לדעת רבי יהודה דם התמצית הוא דם גמור, וכשר לזריקת הדם והאוכלו חייב בכרת.</p> <p>ש: והרי אמר רבי אליעזר בשיטת רבי יהודה, שאף הוא מודה שאומנם הוא דם גמור, אבל לעניין כפרה בזריקת הדם - אינו מכפר, שכתוב "כִּי הֵדֵם הוּא בְּנֶפֶשׁ יָקָר" (ויקרא יז, א) דם שהנפש יוצאה בו (דם הנפש - דם שמקלה בשעת השחיטה) - מכפר, דם שאין הנפש יוצאה בו (דם התמצית - דם שנשפך אחרי השחיטה) - אינו מכפר (ודם הנפש בטל ברוב דם התמצית)?</p> <p>ת: לדעת רבי יהודה אין דם מבטל דם, ומעט דם התמצית שנזרק על המזבח - מכפר.</p>	<p>ר' יהודה אומר: כוס היה ממלא מדם התערובת (שזרם על רצפת העזרה) זרקו זריקה אחת על גבי המזבח, ולא הודו לו חכמים.</p>
<p>ש: כיצד הכהנים עומדים בתוך הדם ועובדים, הרי הדם חוצץ בין רגליהם לרצפת העזרה, ובמשנה בזבחים (טו ע"ב) נפסק: עומד הכהן על כלי או על גבי רגל חבירו - פסולה העבודה, שכתוב "לְעֹמֵד לְשֵׁרֵת" (דברים יח, ה), וצריך הכהן לעמוד על הרצפה, ואם יש דבר מה שחוצץ בינו לבין הרצפה - אינו נחשב "עמידה"?</p> <p>ת: דם לח אינו חוצץ, כנפסק בברייתא "הדם והדיו והחלב והדבש, יבשים - חוצצין, לחין - אין חוצצין".</p> <p>ש: בגדי הכהנים היו מלוכלכים מדם הקורבנות, והרי נפסק בברייתא "היו בגדיו מטושטשין ועבד - עבודתו פסולה", ולא ייתכן לומר שהגביהו הכהנים את בגדם מפני הדם, כנפסק בברייתא "וְלָבַשׁ הַכֹּהֵן מְדוּ בָד" (ויקרא מג, מ) - כמדתו, שלא יחסר ולא יותיר (הבגד חייב להיות כמדתו של הכהן), ולא ייתכן שמדובר בהולכת האיברים להקטרתם במזבח, שעבודה זו הינה מלאכה המצריכה כהן הלבוש כראוי (בגדיו נקיים ותואמים לגופו), מהכתוב "וְהִקְרִיב הַכֹּהֵן אֶת הַחֶלֶל וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ" (ויקרא מג, ג)?</p> <p>ת: שבח לכוהנים שהיו מובילים את העצים למערכת עצי המזבח (וזו אינה עבודה, ולכן יכלו הכהנים ללכת בדם בעוד בגדיהם מלוכלכים), בעוד שרגליהם היו בדם הקורבנות.</p> <p>ש: כיצד הכהנים מוליכים את האיברים לזריקת הדם, והרי כל העזרה הייתה מלאה דם ובגדיהם עתידים להתלכלך?</p> <p>ת: היו אצטבאות מאבנים שהיו מונחות בעזרה (ומכיוון שהיו קבועות לרצפה דינן כרצפה, ואינן מהוות חציצה לרגלי הכהן), והכהנים בעבודתם היו מדגלים מעל גבי הדם.</p>	<p>[ברייתא: להן ר' יהודה לחכמים: לדבריכם למה פוקקין את העזרה (לשיטתי סותמים את תעלת ניקוז הדם, כדי למלא כוס דם שיכיל את כל הדמים שהוקרבו בפסח)? אמרו לו: שבח הוא לבני אהרן שילכו עד ארכובותיהם (ברכייהם) בדם].</p>
<p>ש: כיצד ישראל שמפשיט את הקורבן מעורו (שהרי הכהנים לא היו מפשיטים קדשים קלים, וגם הפשט וניתוח של עולה שזו מעשה מצווה כשרה בזר. יומא כו ע"ב), גם נותן את האימורים על גבי המזבח, הרי זו עבודה שכשרה בכהן בלבד?</p> <p>ת: כוונת המשנה שישאל המפשיט את הקורבן שם את האיברים במגיס (קערה) עד שהכהן הראוי להקטירם, יקחם ויקטירם.</p>	<p>כיצד תולין ומפשיטין? אונקליות של ברזל היו קבועים בכתלים ובעמודים שבהן תולין ומפשיטין... והוציא את אימוריו נתנו במגיס והקטירן על גבי המזבח.</p>
<p>ברייתא: כשהיו העם הולכים מהמקדש לביתם, לצלות את פסחיהם במוצאי שבת, היו כל אחד נושאים את קורבן הפסח בעור של הקורבן שהופשט ממנו (כמין שקית), ותולה אותו על כתפו. רב עיליש: נשאו את הקורבנות הפסח, כדרך שסוחרים הישמעאלים נושאים את סחורתם.</p>	<p>[בפסח שחל בשבת] יצתה כת הראשונה וישבה לה בהר הבית, שניה בחיל, והשלישית במקומה עומדת חשיכה יצאו וצלו את פסחיהן.</p>